

نیادوستی و رابطه آن با گرایش به رفتارهای پرخطر با تعدیلگری وضعیت اقتصادی-اجتماعی در بین دانش آموزان شهرستان ملکان در سال ۱۳۹۹

۱۲۱

مقدمه: رفتارهای پرخطر به رفتارهایی گفته می‌شود که سلامت و بهزیستی جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی افراد و جامعه را به خطر می‌اندازد. دوره نوجوانی که با تغییرات جسمانی، روان‌شناختی و اجتماعی گسترده همراه است، به دلیل خودمحوری و عدم درک مناسب نوجوانان از رفتارهای خود، مرحله مهمی برای شروع رفتارهای پرخطر محسوب می‌شود. رفتارهای پرخطر و گرایش به آن در نوجوانان از عوامل مهم به خطر افتادن سلامت جامعه است. مطالعه حاضر با هدف بررسی نیادوستی و رابطه آن با گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش آموزان شهرستان ملکان صورت گرفته است. روش: پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری شامل همه دانش آموزان دختر و پسر مقطع تحصیلی متوسطه اول و دوم شهرستان ملکان بود. حجم نمونه پژوهش ۶۴۰ دانش آموز بود که از بین دانش آموزان مقطع متوسطه اول و دوم شهرستان ملکان به صورت سهمیه‌ای انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در تحقیق شامل پرسشنامه گرایش به رفتارهای پرخطر محمدخانی، پرسشنامه رابطه نوه پدر/مادر بزرگ‌الدر کانگر و پرسشنامه وضعیت اقتصادی-اجتماعی قدرت‌نما بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون، رگرسیون خطی چندگانه و رگرسیون سلسله مراتبی انجام شد.

یافته‌ها: بین نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش آموزان رابطه آماری معنادار و معکوس وجود دارد. همچنین بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش آموزان رابطه آماری معنادار و معکوس وجود دارد. نتایج پژوهش نشان داد که وضعیت اقتصادی-اجتماعی، رابطه بین نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر را تعدیل می‌کند.

بحث: شکاف بین والدین و فرزندان، درک و فهم والدین و نوجوانان را از هم کم می‌کند و اختلافات بین آنان را دامن می‌زند. از طرف دیگر این شرایط سبب افزایش احساس تنهایی، انزوا، افسردگی، بزهکاری و انحرافات اجتماعی نوجوانان می‌شود و آنان را دچار انواع مسائل و مشکلات فرهنگی و اجتماعی می‌کند. بر اساس محاسبات آماری صورت گرفته و یافته‌های به دست آمده، با توجه به تأثیر انکارناپذیر رابطه نیادوستی و فرزندان بر وقوع رفتار بزهکارانه، افراد زمانی که در رسیدن به اهداف و آرزوهای خود احساس محرومیت و ناکامی می‌کنند، به منظور تأمین نیازهای روانی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خود مرتکب رفتارهایی می‌شوند که از سوی جامعه مناسب تلقی نمی‌شود.

۱- علیرضا مظفر

کارشناس ارشد سلامت و رفاه اجتماعی، گروه آموزشی رفاه اجتماعی، دانشکده سلامت اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران

۲- سید حسین محقق کمال

دکتر تخصصی سلامت و رفاه اجتماعی، گروه آموزشی رفاه اجتماعی، دانشکده سلامت اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول).
hosseinmohaqq@gmail.com

۳- حسن رفیعی

دکتر تخصصی روان‌پزشکی، گروه آموزشی رفاه اجتماعی، دانشکده سلامت اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران

۴- غلامرضا قائد امینی هارونی

دکتر تخصصی سلامت و رفاه اجتماعی، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشکده سلامت اجتماعی، دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی، تهران، ایران

واژه‌های کلیدی: نیادوستی، گرایش

به رفتارهای پرخطر، وضعیت اقتصادی-اجتماعی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۷

Investigating the Relationship between Grandchild/Grandparent and Tendency towards Risky Behaviors among Students with Moderation of Socio-economic Status in Malekan city in 2020

▶ **1- Alireza Mozaffar**
M.A. in Health and Social Welfare,
Educational Department of Social
Welfare, Faculty of Social Health,
University of Rehabilitation Sciences
and Social Health, Tehran, Iran

▶ **2- Seyed Hossein Mohaqeqi Kamal**
Ph.D. in Health and Social
Welfare, Department of Social
Welfare, Faculty of Social Health,
University of Rehabilitation
Sciences and Social Health,
Tehran, Iran (Corresponding
Author) <hosseinmohaqeqi@
gmail.com>

▶ **3- Hassan Rafiei**
Psychiatrist, Department of Social
Welfare, Faculty of Social Health,
University of Rehabilitation
Sciences and Social Health,
Tehran, Iran.

▶ **4- Gholamreza Ghaedamini Harouni**
Ph.D. in Health and Social
Welfare, Social Welfare
Management Research Center,
Faculty of Social Health,
University of Rehabilitation
Sciences and Social Health,
Tehran, Iran

Keywords: Grandchild/Grandparent relationship, Tendency towards risky behaviors, Socio-economic status

Received: 2021/08/01

Accepted: 2022/06/07

Introduction: Risky behaviors and the tendency towards them among adolescents is one of the important menaces to the health of any society. The present study was conducted with the aim of investigating hostility and its relationship with the tendency to risky behaviors among the students of Malekan city in 2020.

Method: The present research is a correlational study. The statistical population includes all male and female first and second grade high school students in Malekan city, which includes a total of 9,500 students. The sample size was 640 students who were selected from among the first and second grade high school students in Malekan city as a quota. Data analysis was performed using Pearson correlation test and multiple linear regression.

Findings: The results showed that there is a statistically significant and inverse relationship between grandchild /grandparent relationship and tendency towards high-risk behaviors among students. Besides, there is a statistically significant and inverse relationship between socio-economic status and the tendency towards high-risk behaviors among students. however, at the middle and high socio-economic level there is no statistically significant relationship between grandchild / grandparent relationship and tendency towards high-risk behaviors.

Discussion: Given the significant tendency of adolescents towards high-risk behavior and its positive relationship with the socio-economic level of the society it is necessary for the government to monitor and pay attention to the improvement of the socio-economic level of teenagers' families, as well as the state of unfriendliness and family cohesion.

Citation: mozaffar A, Mohaqeqi kamal S H, Rafiei H, Gaedamini harouni G. (2022) Investigating the Relationship between Grandchild/Grandparent and Tendency towards Risky Behaviors among Students with Moderation of Socio-economic Status in Malekan city in 2020. refahj; 22 (86) :121-150

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3953-en.html>

<http://dx.doi.org/10.32598/refahj.22.86.3975.1>

Extended abstract

Introduction: Risky behaviors are behaviors that endanger the physical, psychological, and social health and well-being of individuals and society. Adolescence, which is associated with extensive physical, psychological, and social changes is considered an important stage for the initiation of risky behaviors due to self-centeredness and lack of proper understanding of such behaviors on the part of the teenagers. Risky behaviors and the tendency towards them among teenagers are important factors of jeopardizing the health of any society. The present study was carried out with the aim of investigating non-friendliness and its relationship with the tendency towards risky behaviors among the students of Malekan city in 2020.

Method: The present research is a correlational study. The statistical population includes all male and female first and second grade high school students in Malekan city, which includes a total of 9,500 students. The sample size was 640 students who were selected from among the first and second grade high school students in Malekan city as a quota. Data analysis was performed using Pearson correlation test and multiple linear regression.

Findings: The results showed that there is a statistically significant and inverse relationship between grandchild/grandparent relationship and tendency towards high-risk behaviors among the students. Moreover, there is a statistically significant and inverse relationship between socio-economic status and the tendency towards high-risk behaviors among students. The results also showed that socio-economic status moderates the relationship between grandchild/grandparent relationship and tendency towards high-risk behaviors so that at the low socio-economic level there is a statistically significant and inverse relationship between grandchild/grandparent relationship and tendency towards high-risk behaviors,; however, at the middle and high socio-economic level there is no statistically significant relationship between grandchild/grandparent relationship and tendency towards high-risk behaviors.

Discussion: Based on the final conclusion of this research it can be pointed out that the gap between parents and children reduces the understanding of parents and teenagers and increases the differences between them. On the other hand, these

conditions increase the feeling of loneliness, isolation, depression, delinquency, and social deviations of teenagers and make them suffer from all kinds of cultural and social problems. Based on the statistical calculations and the findings obtained, considering the undeniable influence of the relationship of unfriendliness and children on the occurrence of delinquent behavior, it can be said that the relationship between parents and children with social harms among teenagers plays a vital role. It can be concluded that when people feel deprived and fail in achieving their goals and dreams, in such a situation, in order to meet their psychological, social, economic, and cultural needs, they commit behaviors that are not considered appropriate by the society. As mentioned, the value gap within the family and between generations happens when the cultural transmission is faced with a problem. Social damage is a worrying issue and one of the issues that target the society's infrastructure. Harms such as addiction, theft, aggression, suicide., etc. can all cause problems and tension to the foundation of society. Accordingly, according to the theory of social learning, the starting point of this process is learning values, attitudes, and behaviors in direct contact with others, which are the main elements of socialization. Meanwhile, the family is the link between the individual and society, and family interactions and parent-child relationships are the main key to understanding the delinquent behavior of young people. The presence of high-risk behaviors among teenagers in societies is not considered unusual. What is important is how to reconcile and manage these gaps and disconnections through appropriate strategies and policies. Not managing the relationship between parents and children, on the one hand, is a warning sign for the collapse of the family system, which has a special place in the religion of Islam and the culture of Iranians; on the other hand, this gap, along with the occurrence of social harm, would be one of the main obstacles to Iran's social development. Therefore, according to the results of the research and the aforementioned materials, it should be said that training parents to increase and strengthen their ability to establish a relationship with their children, especially in the face of generational differences, can be a very important step in preventing the emergence of many deviations. Besides, the serious attention of parents to strengthen friendly, affectionate and non-discriminatory relationships with their children would turn the family center into a calm and lov-

ing environment, and it also plays a significant role in increasing the sense of belonging and attachment to the family. Considering the significant tendency of teenagers towards high-risk behaviors and its positive relationship with unfriendliness and the socio-economic level of families, it is necessary for the government to monitor and pay attention to the improvement of the socio-economic level of teenagers' families, as well as the state of unfriendliness and family cohesion.

Ethical considerations

Contribution of authors

All authors contributed to this article.

Financial Resources

No direct or indirect financial support has been received from any organization for the publication of this article.

Conflict of interest

According to the authors, there is no conflict of interest in this article.

Following Principles of Research Ethics

All information is collected with confidentiality, also in this article, all ethical principles in the field of plagiarism and data distortion, etc. are observed.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

مقدمه

یکی از معضلات مهمی که در سالهای اخیر مورد توجه سازمان بهداشت جهانی و سیاست‌گذاران اجتماعی قرار گرفته شیوع رفتارهای پرخطر به‌ویژه در سنین نوجوانی و جوانی است که به یکی از مهم‌ترین نگرانیهای جوامع بشری تبدیل شده است (حسن و همکاران، ۲۰۱۴؛ زیو^۱ و همکاران، ۲۰۱۷). مفهوم رفتارهای پرخطر به‌عنوان رفتارهایی تعریف می‌شود که می‌توانند سلامت و بهزیستی نوجوانان، جوانان و سایر افراد جامعه را در معرض خطر قرار دهند (سوانیان^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). بر اساس اعلام سازمان جهانی بهداشت ۲۶ درصد از جمعیت جهان، نوجوانان ۱۰ تا ۱۹ ساله هستند (واسرمن^۳ و همکاران، ۲۰۰۵). در ایران نیز بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۰، میزان ۲۳ درصد جمعیت کشور را کودکان و نوجوانان زیر ۱۵ سال و ۳۱.۵ درصد جمعیت را جوانان (۱۵-۲۹) تشکیل می‌دهند (مرکز آمار ایران، ۲۰۱۳).

علل عمده مرگ و بیماری، هم در کشورهای صنعتی و هم در حال توسعه به تعداد نسبتاً محدودی به رفتارهای پرخطر ناشی از نوجوانان برمی‌گردد (کیس^۴ و همکاران، ۲۰۱۱). بر اساس گزارش‌های سازمان بهداشت جهانی روزانه بیش از ۳۰۰۰ نوجوان در کل دنیا می‌میرند و در مجموع ۱.۲ میلیون نفر در سال فوت می‌شود. علت عمده این مرگ‌ومیرها قابل‌پیشگیری است. رفتارهای پرخطر عبارت هستند از: استعمال دخانیات، اعتیاد و سوء مصرف مواد، رفتارهای جنسی ناسالم، کم‌تحرکی جسمی، تغذیه ناسالم و رفتارهای مرتبط با صدمات و جراحات (پلات^۵ و همکاران، ۲۰۱۶). رفتارهای پرخطر شناخته‌شده در بین نوجوانان ایرانی عبارت هستند از: خشونت، خودکشی، گرایش به بی‌احتیاطی در رانندگی، مصرف دخانیات، الکل و مواد، رفتارهای تغذیه‌ای ناسالم و عدم انجام فعالیت‌های بدنی و ورزشی

1. Zieve
4. Kaess

2. Ssewanyana
5. Platt

3. Wasserman

و رفتارهای پرخطر جنسی که احتمال ابتلا به ایدز یا بیماریهای مقاربتی را به دنبال داشته باشد (زاده محمدی و همکاران، ۲۰۱۵)، (زارعی و همکاران، ۲۰۲۰). رفتارهای پرخطر در نوجوانان با یکدیگر به شدت همبسته‌اند. مصرف الکل، قتل، خودکشی، تجاوز، رفتارهای جنسی خارج از ازدواج، حوادث رانندگی، تخریب اموال عمومی و مصرف مواد مخدر پیش‌بینی‌کننده قوی سایر رفتارها نیز هستند (زاده محمدی و احمدآبادی، ۲۰۰۸). یعنی با درگیری در هر یک از این رفتارها مانند مشروب‌خواری یا مصرف مواد مخدر احتمال ارتکاب سایر رفتارهای پرخطر نیز افزایش می‌یابد (زاده محمدی، ۲۰۱۱).

پژوهشهای انجام‌شده در ایران نشانگر آن است که در سالهای اخیر رفتارهای پرخطر در میان نوجوانان شیوع بیشتری پیدا کرده است (ادیب‌نیا و همکاران، ۲۰۱۶). نتایج مطالعات نشان می‌دهد که مصرف الکل ۳۲ درصد، مواد مخدر ۷.۳ درصد، تجربه مصرف سیگار ۳۲.۷ درصد و مصرف قلیان ۵۹.۲ درصد در نوجوانان شیوع داشته است (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۲۰۱۴). آمار پزشکی قانونی کشور، شایع‌ترین علل مرگ جوانان و نوجوانان زیر ۲۵ سال در ایران را در درجه اول صدمات رانندگی و پس از آن به ترتیب مسمومیت ناشی از الکل، مواد مخدر، خودکشی و درنهایت بیماری سرطان دانسته است (گرمارودی و همکاران، ۲۰۱۰). صدمات و خسارتهای جبران‌ناپذیر رفتارهای پرخطر در نوجوانان و بالابودن هزینه‌های زمانی و مالی اقدامات تغییر رفتار در سطح فردی و اجتماعی، پیشگیری را بهترین و مقرون به صرفه‌ترین رویکرد برای کاهش رفتارهای پرخطر معرفی می‌کند (پشت مشهدی و همکاران، ۲۰۱۰).

یکی از مسائلی که بر زندگی نوجوان تأثیر می‌گذارد بستر و فضای خانواده و پیوند بین آنها است. درواقع پیوند والدین نقش بسزایی در زندگی کودکان و نوجوانان دارد (هازارد^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). پیوندهای درون خانواده (پیوندهای والدینی) الگوهای رفتاری نوجوانان

1. Hazzard

را شکل می‌دهد و آنان را در بسیاری از تصمیمهای رفتاری و روابط اجتماعی کمک می‌کنند (رستاد و ویتاکر^۱، ۲۰۱۶). از جمله این پیوندها ارتباط نزدیک پدر بزرگ و مادر بزرگ با نوه‌هاست (رو^۲ و همکاران، ۱۹۹۷). پدر و مادر بزرگها حمایت‌های عاطفی، مالی و مشاوره‌ای نسبت به فرزندان و نوه‌های خود به عمل می‌آورند (یزدان‌پور و همکاران، ۲۰۱۱). این‌گونه سالمندان (پدر و مادر بزرگها) خود به‌عنوان مرکز ثقلی عمل می‌کنند که در مناسبت‌های گوناگون اعضاء خانواده گرد آنها جمع می‌شوند و آن موجبات تماس بین اعضاء خانواده را فراهم می‌آورد (خالد و همکاران، ۲۰۱۲). نقش آنها به‌عنوان مشاور و معتمد برای اعضاء جوان‌تر خانواده بسیار بااهمیت است (یزدان‌پور و همکاران، ۲۰۱۱).

از آنجاکه در عصر حاضر پدر و مادر بزرگها می‌توانند نقش‌های گوناگونی در برابر نوه‌های خود ایفا کنند. آنها به‌عنوان نگهبان و تاریخ‌دان خانواده نقش مؤثری می‌توانند ایفا کنند (جانسون^۳ و همکاران، ۱۹۹۵).

مروری بر مطالعات نشان می‌دهد که یکی از عوامل مهم در کیفیت زندگی نوجوانان داشتن رابطه سالمندان با نوه‌هاست. مطابق با نظر الدر کانگر، رابطه نوه‌ها با پدر/مادر بزرگها دارای دو بعد عاطفی و مشارکتی است (سیلوراستاین و مارنکو^۴، ۲۰۰۱). بعد عاطفی رابطه بین نوه و پدر/مادر بزرگ به میزان احساس عشق، علاقه، صمیمیت، دل‌بستگی، تحسین و تشویق کردن و احساس تکیه‌گاه بودن برای نوه‌ها از طرف پدر/مادر بزرگها اشاره دارد (خالد و همکاران، ۲۰۱۲).

بعد مشارکتی به میزان تعامل و همکاری پدر/مادر بزرگها با نوه‌ها مثل مراقبت کردن از نوه‌ها در زمانی که والدین حضور ندارند، نصیحت کردن برای زندگی آینده، کمک مالی کردن، شرکت کردن در فعالیتهای اجتماعی مورد علاقه نوه‌ها و فعالیتهای مربوط به مدرسه

1. Rostad and Whitaker
3. Johnson

2. Rowe
4. Silverstein and Marengo

است (رو و همکاران، ۱۹۹۷). طبق دیگر مطالعات انجام شده، پدر/مادربزرگها نقشهای مختلفی در زندگی نوه‌های خود از قبیل مراقب، هم‌بازی، مشاور و دوست را دارند (شوارتز^۱ و همکاران، ۲۰۰۹). آنها برای نوه‌های خردسال خود نقش حمایتی و محافظتی دارند و برای نوه‌های بزرگسال خود در قالب محرم یا مشاور ایفای نقش می‌کنند (سیلوراستاین و مارنکو، ۲۰۰۱). بنابراین رابطه بین نوه و پدر/مادربزرگ، فاکتوری مهم در کیفیت زندگی سالمندان است و به منظور ارتقاء تقویت و بهبود این رابطه اولین مرحله، اندازه‌گیری آن است (مقصودنیا و شجاعی، ۲۰۰۵). داشتن رابطه با نوه باعث شادی و نشاط در سالمند می‌شود و به فرد سالمند احساس هدف داشتن در زندگی را القا می‌کند (مدرسی فر، ۲۰۲۰).

درک خطرپذیری نوجوان و تأکید آن به‌عنوان اقتضای قابل‌انتظار این دوره سنی و نه به‌عنوان رفتار انحرافی مجرمانه، امکان شناخت و پیشگیری از فرآیند جرم‌پذیری را در نوجوانان واقع‌بینانه‌تر می‌کند (مرکز آمار ایران، ۲۰۱۷). به‌عبارت‌دیگر پیش از آن‌که مراکز قانونی مستقیماً بر نوجوانان مجرم و دارای علائم جرم و مجازاتهای حقوقی تأکید کنند باید تغییرات احساسی، فیزیکی و شرایط اجتماعی و خانوادگی آنها را در گرایش به خطرپذیری در نظر بگیرند (ضرغامی، ۲۰۰۶). چراکه وقوع و گسترش جرم در دوره‌های جوانی و نوجوانی از ارتکاب به رفتارهای پرخطر در دوره‌های راهنمایی و دبیرستان آغاز می‌شود؛ زمانی که فشارهای زیستی و روانی دوران بلوغ و بروز مشکلات ارتباطی و اجتماعی با خانواده و همسالان، رقابتها و عدم موفقیت‌های تحصیلی، کمبود ارتباطات سالم و عدم تاب‌آوری زمینه را برای ارتکاب و گرایش فرد به سوی مصرف مواد و الکل، خطرپذیری جنسی، فرار از منزل، دزدی و خشونت فراهم می‌کند (افشار خان و کولیوند، ۲۰۱۵).

نتایج مطالعات نشان می‌دهد که رابطه نوه‌ها با پدر و مادربزرگ‌هایشان علاوه بر تأثیر در زندگی سالمندان بر روند تکاملی نوه‌ها نیز تأثیر دارد و باعث سلامت روان، کاهش افسردگی،

1. Schwartz

استرس و اضطراب در بین آنها می‌شود (رو و همکاران، ۱۹۹۷). در واقع رشد سالم فرد در هر دوره معلول عواملی است که مهم‌ترین آنها خانواده است (جانسون، ۱۹۹۵). در این دوره از زندگی، فرد از تجربه کافی بهره‌مند نیست. والدین او را به‌عنوان یک کودک می‌شناسند. نوجوان می‌پندارد که بزرگ شده است و می‌خواهد مستقل باشد، نسبت به همسالان گرایش پیدا کرده و از والدین فاصله می‌گیرد (حبیبی و همکاران، ۲۰۰۶).

خانواده‌هایی که منسجم هستند و همچنین محیطی حمایتگر و تقویت‌کننده برای فرزندان‌شان ایجاد می‌کنند، احتمال بروز رفتارهای پرخطر و رفتارهای ضداجتماعی مانند پرخاشگری و قلدری را در نوجوانان نشان کاهش می‌دهند (مونسی‌راد، ۲۰۰۸). پژوهشهایی که درباره گرایش به رفتارهای پرخطر نوجوانان و حمایت خانوادگی انجام شده، نشان می‌دهد که کاهش حمایت والدین و انسجام خانوادگی با افزایش نشانگان افسردگی و همچنین مصرف الکل در نوجوانان همراه است. تحقیقات نشان می‌دهد که انسجام خانوادگی با کاهش رفتارهای مخرب، پرخاشگری و بیش‌فعالی همراه است (چو پی تن^۱، ۲۰۱۰).

محققان نشان دادند که انسجام خانوادگی و روابط عاطفی درون خانواده به نگرش منفی نوجوان به مصرف مواد مخدر منجر می‌شود و نوجوانانی که در خانواده‌های منسجم زندگی می‌کنند، معیارهای اجتماعی پسندیده و سازگارانه را کسب کرده و به احتمال کمتری درگیر رفتارهای ناسازگارانه و آسیب‌زا می‌شوند (بلوث^۲ و بلانتون^۳، ۲۰۱۴).

دوره نوجوانی که با تغییرات جسمانی، روان‌شناختی و اجتماعی گسترده همراه است، به دلیل خودمحوری و عدم درک مناسب نوجوانان از رفتارهای خود، مرحله مهمی برای شروع رفتارهای پرخطر محسوب می‌شود. گرایش نوجوانان به انواع رفتارهای پرخطر یکی از اصلی‌ترین منابع نگرانی در جامعه است. زیرا نوجوانان که گرایش بیشتری به رفتارهای

1. Jo-Pei Tan
2. Bluth
3. Blanton

پرخطر دارند پیشرفت تحصیلی کمتری دارند، گرایش بیشتری به خودکشی دارند و احتمال مرگ و میر و ابتلاء به بیماریهای مرتبط با رفتارهای پرخطر در آنها بیشتر است (یزدان پور و سامرام، ۲۰۱۱).

پدر و مادر بزرگها نه تنها در ایران بلکه در هر کشور دیگری می‌توانند مراقبان اولیه برای میلیونها کودک به‌ویژه در عصر جدید باشند. یعنی در شرایطی که بسیاری از مادران خارج از خانه کار می‌کنند، آنها می‌توانند منبع کمک فزاینده‌ای نسبت به سلامت و رفاه نسل سوم باشند (مورفی و همکاران، ۱۹۸۳). در شرایطی که بسیاری از کودکان با فشارهای بی‌سابقه‌ای روبرو هستند و بسیاری از والدین به کار و فعالیت خارج از خانه اشتغال دارند، آنها (پدر و مادر بزرگها) منبع مهم دانش، تجربه و سرپرستی برای نوه‌های خود به حساب می‌آیند، از این رو این‌گونه منابع مهم و بزرگ پند و تجربه می‌بایست به‌خوبی حفاظت شوند (شعاری‌نژاد، ۱۹۹۵).

بر اساس مطالعات صورت گرفته، شیوه‌های فرزندپروری والدین، انسجام خانوادگی و تعاملات اعضای خانواده با یکدیگر بر گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر تأثیر دارند (خالد و همکاران، ۲۰۱۲). در کشور ایران تاکنون پژوهشی درباره تأثیرگذاری نیادوستی بر گرایش به رفتارهای پرخطر انجام نگرفته است؛ به همین علت انجام تحقیق حاضر به سبب کمبود پژوهشهای اجرا شده در این زمینه بسیار ضروری و مهم به نظر می‌رسد. همچنین به علت نیاز مبرم کشور به توسعه دانش برای سیاست‌گذاریها و برنامه‌ریزیهای مؤثر و جامع در جهت کاهش گرایش به رفتارهای پرخطر، انجام تحقیق حاضر بسیار مهم است. لذا بررسی نیادوستی و رابطه آن با گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان بسیار ضروری است. بنابراین هدف تحقیق حاضر شناسایی عوامل تأثیرگذار بر گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر است که یافته‌های آن برای متخصصان و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت برای برنامه‌ریزی صحیح در این خصوص می‌تواند مورد استفاده قرار بگیرد.

روش

مطالعه حاضر از نوع مطالعات همبستگی است که به صورت مقطعی اجرا شد. داده‌های موردنیاز با استفاده از پیمایش گردآوری شد. جامعه آماری تحقیق حاضر، دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه اول و دوم شهرستان ملکان بودند که جمعاً ۹۵۰۰ دانش‌آموز (متوسطه اول ۵۵۰۰ و متوسطه دوم ۴۰۰۰ دانش‌آموز) را شامل می‌شود. معیارهای ورود شرکت‌کنندگان به تحقیق اشتغال به تحصیل، سکونت در شهرستان ملکان، داشتن پدر و مادر بزرگ، عدم ابتلاء به بیماریهای خاص و محدوده سنی (۱۰-۲۰) سال بود. همچنین معیارهای خروج شرکت‌کنندگان از تحقیق عدم همکاری مناسب و پرسشنامه‌های ناقص بود. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران با ضریب خطای ۱ درصد و دقت ۰/۹۹ استفاده شد. به صورت پیش‌فرض حاشیه خطای (۰/۱) و مقدار ۹۹، $1/t$ و مقدار d (دقت احتمالی مطلوب) به اندازه ۰/۱ و مقدار N جمعیت آماری، (۹۵۰۰ نفر) در نظر گرفته شد. بر اساس محاسبات صورت گرفته حجم نمونه برابر با ۶۲۱ نفر از دانش‌آموزان برآورد شد. برای دقت بیشتر و کاهش احتمال خطا ۶۴۰ دانش‌آموز مورد بررسی قرار گرفت. نمونه‌گیری از نوع تصادفی بود؛ به این صورت که در مرحله اول مدارس شهرستان لیست شد و از بین مدارس سطح شهرستان ده مدرسه انتخاب شد. در بین گروههای آموزشی و کلاسها به تناسب از هر مدرسه و از هر گروه آموزشی یک مورد انتخاب شد. از بین کلاسها از هر مدرسه به تعداد گروههای آموزشی، کلاس انتخاب شد و در نهایت ۶۴۰ نفر از دانش‌آموزان به صورت طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شدند. با توجه به تعطیلی مدارس در حال حاضر و به علت شیوع بیماری کووید-۱۹- امکان جمع‌آوری داده‌ها از دانش‌آموزان به صورت حضوری مقدور نبود؛ لذا داده‌ها از طریق برنامه مجازی شاد جمع‌آوری شد. در توزیع پرسشنامه‌ها بین دانش‌آموزان سعی شد پرسشنامه‌ها به صورت متوازن و متنوع بین

دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه، مقطع تحصیلی متوسطه اول و دوم، ساکن شهر و روستا، دولتی و غیردولتی و کلاسهای درسی توزیع شود و داده‌ها نیز از این طریق جمع‌آوری شد. ابزارهای مورد استفاده در تحقیق شامل سه ابزار زیر است:

۱. برای سنجش گرایش به رفتارهای پرخطر، از پرسشنامه محمدخانی استفاده شد (آزرمی و همکاران ۲۰۱۰). این پرسشنامه شامل ۷۵ سؤال و دو بخش جمعیت‌شناختی و رفتارهای پرخطر است که شیوع هفت گروه از رفتارهای پرخطر از جمله بزهکاری، مصرف سیگار، مصرف قلیان، مصرف مشروبات الکلی، خشونت، اقدام به خودکشی و ارتباط با جنس مخالف را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. همچنین این ابزار میزان شیوع رفتارهای پرخطر را در طول عمر، یک سال گذشته و یک ماه اخیر و تمایل به مصرف انواع مواد مخدر در آینده را ارزیابی می‌کند. مقیاس اندازه‌گیری سؤالات در این پرسشنامه روش امتیازگذاری به ترتیب اصلاً=۰ تا به ترتیب با گزینه‌های بعدی که در هر سؤال مطرح می‌شود از نمره یک شروع شده و به ترتیب ادامه می‌یابد. محمدخانی (۲۰۰۷) پایایی آن را ۰/۸۷ گزارش کرده است (محمدخانی و جمالویی ۲۰۱۶).

در مطالعه آزرمی و محمدخانی پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شده است (آزرمی و همکاران ۲۰۱۰). ضریب همسانی درونی آن در پژوهش عنبری و محمدخانی بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد (محمدخانی و جمالویی ۲۰۱۶).

۲. برای سنجش نیادوستی از پرسشنامه رابطه نوه-پدر/مادربزرگ الدر کانگر استفاده شد (مدرسی‌فر و همکاران ۲۰۲۰). این پرسشنامه شامل ۱۰ سؤال با دو بعد عاطفی و مشارکتی است. بعد عاطفی شامل ۴ سؤال و بعد مشارکتی شامل ۶ سؤال است و پاسخها به صورت طیف لیکرتی (اصلاً، کمی، زیاد و خیلی زیاد) پاسخ داده می‌شوند. بازه نمره دهی بین ۱ تا ۳ است. به «اصلاً» کمترین نمره یعنی صفر و به «خیلی زیاد» بیشترین نمره یعنی سه داده می‌شود. اعتبار سنجی این ابزار در ایران توسط «ابوالفتحی ممتاز، مدرسی‌فر و

دلبری» انجام شده است. سؤالات توسط متخصصان به تصویب رسید. از نظر سادگی توسط شرکت‌کنندگان واضح و قابل‌درک است. ثبات داخلی از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شد. آلفای کرونباخ از نظر عاطفی ۰/۸۹ به دست آمد، مقدار آلفا در بعد عاطفی با پدربزرگ و مادربزرگ ۰/۸۴ و برای بعد مشارکت ۰/۸۳ بود. نتیجه روایی سازه نشان داد که پرسشنامه دارای روایی قابل‌قبول است (ابوالفتحی‌ممتاز، مدرسی‌فر و دلبری، ۲۰۱۸؛ مدرسی‌فر و همکاران، ۲۰۲۰) اعتبار و پایایی در پژوهش (مدرسی‌فر، ابوالفتحی‌ممتاز و دلبری، ۲۰۲۰؛ مدرسی‌فر و همکاران، ۲۰۲۰) به روش اعتبار محتوا (۰/۹۸) روایی صوری و روایی سازه، پایایی درونی از طریق آلفای کرونباخ (۰/۸۹) محاسبه و تأیید شد.

۳. برای سنجش وضعیت اقتصادی و اجتماعی از پرسشنامه وضعیت اقتصادی-اجتماعی قدرت‌نما (قدرت‌نما و همکاران، ۲۰۱۳) استفاده شد که دارای ۴ مؤلفه میزان درآمد، طبقه اقتصادی، تحصیلات و وضعیت مسکن و مجموعاً ۶ سؤال جمعیت‌شناختی و ۵ سؤال اصلی است، استفاده شد. مقیاس اندازه‌گیری سؤالها در این پرسشنامه پنج گزینه‌ای و روش امتیازگذاری به ترتیب خیلی پایین=۱ تا خیلی بالا=۵ است (اسلامی و همکاران، ۲۰۱۳). روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مذکور را توسط ۱۲ تن از متخصصان مورد تأیید قرار دادند، همچنین با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه ۰/۸۳ به دست آمد.

پرسشنامه‌ها به علت شیوع بیماری کووید-۱۹ به صورت غیرحضور و از طریق برنامه مجازی شاد توسط دانش‌آموزان تکمیل شد. همچنین چون برنامه آموزشی شاد مورد تأیید و تحت نظارت کامل وزارت آموزش و پرورش است، مجوزهای مربوطه برای انجام تحقیق از اداره آموزش و پرورش شهرستان ملکان اخذ شد. صرفاً دانش‌آموزانی که دارای پدربزرگ یا مادربزرگ بودند، در تکمیل کردن پرسشنامه‌ها مشارکت داشتند. همچنین سعی شد پرسشنامه‌ها به صورت متناسب و متنوع و متوازن بین دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه، دولتی و غیردولتی، مقطع تحصیلی متوسطه اول و دوم، ساکن شهر و روستا توزیع

شود و داده‌ها نیز از این طریق جمع‌آوری شد. پرسشنامه‌ها صرفاً توسط دانش‌آموزان تکمیل و اطلاعات مربوط به وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌ها نیز از دانش‌آموزان اخذ شد. برای توصیف متغیرهای کیفی از شاخصهای درصد و فراوانی و برای سنجش متغیرهای کمی از شاخصهای مرکزی و پراکندگی استفاده شد. برای آزمون فرضیه‌ها و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته (گرایش به رفتارهای پرخطر) از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون خطی چندگانه و برای بررسی نقش متغیر تعدیل‌گر وضعیت اقتصادی-اجتماعی از رگرسیون سلسله مراتبی استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده SPSS نسخه ۲۲ بود.

ویژگیهای جمعیت‌شناختی نمونه مورد بررسی:

بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از پرسشنامه‌ها، فراوانی آزمودنیها مطابق جداول و نمودارهای زیر است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۱) توزیع فراوانی برحسب جنسیت در نمونه موردبررسی

جنسیت	تعداد	درصد
دختر	۲۵۳	۳۹/۵
پسر	۳۸۷	۶۰/۵
مجموع	۶۴۰	۱۰۰

بر اساس نتایج جدول (۱) از ۶۴۰ شرکت‌کننده در تحقیق (۳۹/۵ درصد) در گروه دختران و (۶۰/۵ درصد) در گروه پسران قرار داشتند.

جدول (۲) توزیع فراوانی نوع مدرسه در نمونه موردبررسی

نوع مدرسه	تعداد	درصد
دولتی	۳۶۳	۵۸/۳
غیردولتی	۲۶۷	۴۱/۷
مجموع	۶۴۰	۱۰۰

بر اساس نتایج جدول (۲) از ۶۴۰ شرکت‌کننده در تحقیق (۵۸/۳ درصد) در مدرسه دولتی و (۴۱/۷ درصد) در مدرسه غیردولتی بودند.

جدول (۳) توزیع فراوانی مقطع تحصیلی در نمونه موردبررسی

مقطع تحصیلی	تعداد	درصد
متوسطه اول	۳۲۳	۵۰/۵
متوسطه دوم	۳۱۷	۴۹/۵
مجموع	۶۴۰	۱۰۰

بر اساس نتایج جدول (۳) از ۶۴۰ شرکت‌کننده در تحقیق (۵۰/۵ درصد) در مقطع متوسطه اول و (۴۹/۵ درصد) در مقطع متوسطه دوم بودند.

جدول (۴) توزیع فراوانی محل سکونت در نمونه مورد بررسی

محل سکونت	تعداد	درصد
شهر	۲۶۷	۴۱/۷
روستا	۳۷۳	۵۸/۳
مجموع	۶۴۰	۱۰۰

بر اساس نتایج جدول (۴) از ۶۴۰ شرکت کننده در تحقیق (۴۱/۷ درصد) در شهر و (۵۸/۳ درصد) در روستا سکونت داشتند.

یافته‌ها

فرضیه اول تحقیق: بین نیادوستی با گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان شهرستان ملکان رابطه آماری معناداری وجود دارد.

جدول (۵) نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر توسط متغیرهای

پیش‌بین

متغیرهای پیش‌بین	SE	β	P
مقدار ثابت	۶/۰۱	۰/۰۱۳	۰/۰۱۰
نیادوستی	۰/۱۴	-۰/۱۸۸	۰/۰۰۰
جنسیت	۲/۸۷	۰/۰۵۸	۰/۲۲۷
سن	۱/۸۶	۰/۱۷۲	۰/۰۰۳
نوع مدرسه	۲/۶۴	-۰/۰۷۹	۰/۰۷۵
مقطع تحصیلی	۳/۶۱	-۰/۱۲۱	۰/۰۴۸
محل سکونت	۲/۸۶	۰/۱۲۰	۰/۰۱۳

$R=۰/۳۰۷, R^2=۰/۰۹۴, F=۱۰/۹۳, p<۰/۰۰۱$

برای بررسی فرضیه اول تحقیق از تحلیل رگرسیون خطی چندگانه (نوع هم‌زمان) استفاده شد. برای این منظور علاوه بر متغیر پیش‌بین اصلی یعنی نیادوستی متغیرهای جنسیت، سن، نوع مدرسه، مقطع تحصیلی و محل سکونت نیز به‌عنوان متغیرهای کووریت وارد مدل رگرسیون شد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از جدول شماره (۵) رابطه بین متغیرهای نیادوستی ($\beta = -0.188$)، سن ($\beta = 0.172$)، مقطع تحصیلی ($\beta = -0.121$) و محل سکونت ($\beta = 0.120$) با گرایش به رفتارهای پرخطر معنادار و رابطه متغیرهای جنسیت و نوع مدرسه با گرایش به رفتارهای پرخطر غیر معنادار بود. مدل رگرسیون اجراشده از برازش قابل‌قبولی برخوردار بود ($F=10.93, p<0.001$). متغیرهای واردشده به مدل حدود ۹.۵ درصد از تغییرات گرایش به رفتارهای پرخطر را تبیین کردند. بر اساس ضرایب بتای به‌دست‌آمده هر چه نیادوستی بیشتر باشد، گرایش به رفتارهای پرخطر کمتر خواهد بود.

فرضیه دوم تحقیق: بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی با گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان شهرستان ملکان رابطه آماری معناداری وجود دارد.

جدول (۶) بررسی رابطه بین گرایش به رفتارهای پرخطر و وضعیت اقتصادی-اجتماعی

وضعیت اقتصادی-اجتماعی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	نتایج آزمون توکی
وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین	۱۹۶	۱۶/۷۵	۳۸/۶۸	۲
وضعیت اقتصادی-اجتماعی متوسط	۲۶۷	۱۱/۷	۱۶/۳۱	۱
وضعیت اقتصادی-اجتماعی بالا	۱۷۷	۱۰/۵۸	۳۲/۴۸	-

با توجه به نتایج جدول شماره (۶) تحلیل واریانس یک‌راهه وضعیت گرایش به رفتارهای پرخطر در بین سه گروه وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین، متوسط و بالا متفاوت بود ($F=6.13, p=0.002$). به‌عبارتی‌دیگر، میانگین گرایش به رفتارهای پرخطر در گروه وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین ۱۶/۷۵، در گروه وضعیت اقتصادی-اجتماعی متوسط

۷/۱۱ و در گروه وضعیت اقتصادی-اجتماعی بالا ۱۰/۸۵ بود. بر اساس نتایج آزمون تعقیبی توکی مشخص شد که بین میانگین نمره پاسخ‌دهندگان در وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین و پاسخ‌دهندگان در وضعیت اقتصادی-اجتماعی متوسط تفاوت آماری معنادار و بین سایر گروهها تفاوت آماری معناداری وجود نداشت. بر اساس میانگینهای به‌دست‌آمده، بیشترین گرایش به رفتارهای پرخطر در آزمودنیهای طبقه پایین و بعداز آن طبقه بالا و متوسط قرار داشت.

جدول (۷) ضرایب رگرسیونی متغیرهای پیش‌بین بر گرایش به رفتارهای پرخطر

p	t	ضرایب غیراستاندارد		متغیرها	
		ضرایب استاندارد	SE		
		β	B		
۰/۰۰۳	۲/۹۴۵		۸/۳۲۳	۲۴/۵۱۱	عدد ثابت
۰/۰۰۰	-۴/۸۴۹	-۰/۱۸۵	۰/۱۴۸	-۰/۷۱۶	سن
۰/۳۱	۲/۱۵۷	۰/۱۸۶	۲/۸۱۶	۶/۰۷۵	کلاس
۰/۸۳۴	-۰/۲۰۹	-۰/۰۲۲	۱/۷۸۴	-۰/۳۷۴	نوع مدرسه
۰/۴۱	۲/۰۴۴	۰/۰۸۹	۲/۶۰۷	۵/۳۲۸	مقطع تحصیلی
۰/۴۵	-۲/۰۰۹	-۰/۱۳۸	۴/۰۷۱	-۸/۱۷۸	محل سکونت
۰/۰۰۱	-۳/۳۴۹	-۰/۱۴۶	۲/۶۰۴	۸/۲۳-	وضعیت اقتصادی-اجتماعی

نتیجه آزمون دوربین واتسون (۱/۵۰۶) به دست آمد که مقدار قابل قبول برای آن دامنه ۱/۵ تا ۲/۵ است. رابطه بین متغیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر به‌صورت خطی است؛ چون مقدار خطای آزمون آنوا کوچک‌تر از ۰.۰۰۱ بوده که از ۰.۰۵ کوچک‌تر است. نتایج تخمین مدل با روش رگرسیون (روی متغیر وابسته گرایش به رفتارهای

پرخطر) نشان میدهد که متغیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر دارد. در نهایت میزان اثرگذاری متغیر اقتصادی-اجتماعی بر گرایش به رفتارهای پرخطر برابر ۰/۱۸ است.

فرضیه سوم تحقیق: بین نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر با تعدیلگری متغیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی در بین دانش‌آموزان شهرستان ملکان رابطه آماری معناداری وجود دارد.

برای بررسی فرضیه سوم تحقیق متغیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی به‌عنوان متغیر تعدیلگر مدنظر قرار گرفت. برای بررسی نقش تعدیلگری وضعیت اقتصادی-اجتماعی بین متغیر نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر از تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی استفاده شد. در این رگرسیون اگر تغییرات ضریب تعیین و متغیر تعدیلگر معنادار باشند آنگاه نقش آن در مدل تأیید می‌شود (فرید ۲۰۲۱).

جدول (۸) نتایج آزمون تغییرات ضریب تعیین

آماره دورین واتسون (D-W)	تغییرات ضریب تعیین					SES	R ² _{Adj.}	R2	R	مدلها
	تغییرات سطح معنی داری	درجه آزادی دوم	درجه آزادی اول	تغییرات آماره F	تغییرات ضریب تعیین					
	۰/۰۰۰	۶۳۲	۶	۱۰/۶۶۹	۰/۹۲	۲۸/۳۱۷۸۹	۰/۰۸۳	۰/۹۲	۰/۳۰۳۱	بدون متغیر تعدیلگر
۱/۵۲۷	۰/۰۰۶	۶۳۱	۱	۷/۵۳۲	۰/۱۱	۲۸/۱۷۲۶۷	۰/۰۹۳	۰/۱۰۳	۰/۳۲۰۲	با متغیر تعدیلگر

Investigating grandchild/grandparent relationship ...

با توجه به نتایج جدول شماره (۸)، مدل ۱ مدل بدون ورود متغیر تعدیلگر و مدل دوم مدل با ورود تعدیلگر است. سطح معنی‌داری تغییرات ضریب تعیین برابر ۰/۰۰۶ بوده که معنادار است بنابراین ورود متغیر تعدیلگر به مدل تأثیرگذار است.

نتیجه آزمون دوربین واتسون (۱/۵۲۷) به دست آمده، در دامنه قابل قبول ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد. ضریب تعیین مدل با متغیر مستقل نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر برابر ۰/۹ درصد است و با ورود متغیر تعدیلگر ضریب تعیین به ۱۱ درصد افزایش می‌یابد.

جدول (۹) آزمون آنوا در خصوص میزان اثرگذاری متغیر تعدیلگر (وضعیت اقتصادی -

اجتماعی) بر گرایش به رفتارهای پرخطر

P	F	MS	Df	SS	مدل	
۰/۰۰۰۲	۱۰/۶۶۹	۸۵۵۵/۳۶۷	۶	۵۱۳۳۳/۲۰۲	رگرسیون	بدون متغیر تعدیلگر
		۸۰۱/۹۰۳	۶۳۲	۵۰۶۸۰۲/۶۰۹	باقیمانده	
			۶۳۸	۵۵۸۱۳۴/۸۱۱	کل	
۰/۰۰۰۳	۱۰/۳۱۵	۸۱۸۷/۲۲۱	۷	۵۷۳۱۰/۵۴۶	رگرسیون	با متغیر تعدیلگر
		۷۹۳/۶۶۹	۶۳۱	۵۰۰۸۲۴/۲۶۵	باقیمانده	
			۶۳۸	۵۵۸۱۳۴/۸۱۱	کل	

معنی‌داری در سطح $(P \leq 0.01)$

جدول شماره (۹) نشان می‌دهد که رابطه بین متغیر نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر به صورت خطی است؛ چون جدول سطح معنی‌داری آنوا برابر ۰/۰۰۰ بوده که از ۰/۰۵ کوچک‌تر است با ورود متغیر تعدیلگر جدول آنوا رابطه خطی بین متغیر مستقل، وابسته و تعدیلگر را تأیید می‌کند.

جدول (۱۰) ضرایب متغیرها (متغیر وابسته: گرایش به رفتارهای پرخطر)

p	t	ضرایب غیراستاندارد		متغیرها		
		ضرایب استاندارد	SE			B
		β				
۰/۳۳	۲/۹۴۵		۸/۳۲۳	۲۴/۵۱۱	عرض از مبدأ	۱
۰/۰۰۰	-۴/۸۴۹	-۰/۱۸۵	۰/۱۴۸	-۰/۷۱۶	نیادوستی	
۰/۳۱	۲/۱۵۷	۰/۱۸۶	۲/۸۱۶	۶/۰۷۵	سن	
۰/۸۳۴	-۰/۲۰۹	-۰/۲۲	۱/۷۸۴	-۰/۳۷۴	کلاس	
۰/۰۴۱	۲/۰۴۴	۰/۸۹	۲/۶۰۷	۵/۳۲۸	نوع مدرسه	
۰/۰۴۵	-۲/۰۰۹	-۰/۱۳۸	۴/۰۷۱	-۸/۱۷۸	مقطع تحصیلی	
۰/۰۰۱	-۳/۳۴۹	-۰/۱۴۶	۲/۶۰۴	-۸/۷۲۳	محل سکونت	
۰/۰۰۰	۳/۸۹۴		۹/۳۴۱	۳۶/۳۷۷	عرض از مبدأ	۲
۰/۰۰۳	-۳/۰۱۵	۰/۱۲۹	۰/۱۶۶	-۰/۵۰۱	نیادوستی	
۰/۰۳۵	۲/۱۱۶	۰/۱۸۱	۲/۸۰۲	۵۰۹۲۸	سن	
۰/۹۱۳	-۰/۱۰۹	-۰/۰۱۱	۱/۷۷۶	-۰/۱۹۴	کلاس	
۰/۰۴۷	۱/۹۹۱	۰/۰۸۶	۲/۵۹۴	۵/۱۶۵	نوع مدرسه	
۰/۰۲۶	-۲/۲۳۳	-۰/۱۵۴	۴/۰۶۴	-۹/۰۷۴	مقطع تحصیلی	
۰/۰۰۰	-۳/۶۴۰	-۰/۱۵۸	۲/۶۰۶	-۹/۴۸۷	محل سکونت	
۰/۰۰۶	-۲/۷۴۴	-۰/۱۱۸	۰/۳۷۵	-۱/۰۲۹	وضعیت اقتصادی-اجتماعی	

با توجه به جدول شماره (۱۰) مدل ۱ مدل بدون ورود متغیر تعدیلگر و مدل ۲ مدل با ورود متغیر تعدیلگر است. نتایج تخمین مدل با روش رگرسیون (متغیر وابسته: گرایش به رفتارهای پرخطر) نشان میدهد که چون سطح معنیداری به دست آمده برای متغیر مستقل (نیادوستی) و متغیر تعدیلگر وضعیت اقتصادی-اجتماعی به ترتیب برابر $۰/۰۰۳$ و $۰/۰۰۶$ است که کوچکتر از $۰/۰۵$ هستند؛ بنابراین متغیر نیادوستی در حضور متغیر تعدیلگر وضعیت اقتصادی-اجتماعی بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر دارد. در نهایت میزان اثرگذاری متغیر تعدیلگر بر متغیر وابسته در حضور متغیر مستقل برابر $۰/۱۱$ است.

بحث

رفتارهای پرخطر دامنه وسیعی از رفتارها را شامل می‌شود. در این پژوهش گرایش به حوزه‌های بحرانی و شایع رفتارهای پرخطر بررسی شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان رابطه آماری معنادار و معکوسی وجود دارد. همچنین بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی و گرایش به رفتارهای پرخطر نیز رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد. نتایج پژوهش نشان داد که بین نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر با تعدیلگری وضعیت اقتصادی-اجتماعی رابطه وجود دارد. به این صورت که وضعیت اقتصادی-اجتماعی رابطه بین دو متغیر نیادوستی و گرایش به رفتارهای پرخطر را تعدیل می‌کند. بر اساس نتایج این تحقیق متغیرهای نیادوستی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی توان تبیین و پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان را دارند، لذا در بررسی گرایش به رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان باید به متغیرهای نیادوستی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده‌ها توجه ویژه‌ای مبذول شود. توجه به متغیرهای مرتبط با رفتارهای پرخطر می‌تواند در جهت طراحی برنامه‌های پیشگیری‌کننده سودمند باشد. خانواده و مدرسه می‌توانند در آموزش و کنترل نوجوانان نقشی اساسی داشته باشند که البته

این خود مستلزم بالابردن مهارت و توانایی والدین و اعضای خانواده و معلمان در مورد چگونگی برخورد با نوجوان است (زارعی و همکاران، ۲۰۲۰). ارتباط نیادوستی با گرایش به رفتارهای پرخطر با پژوهش‌های (استیونز و اتیکنزا، ۲۰۱۰؛ رابینوویتز^۱، ۲۰۱۶؛ فیلد^۲ و دوچوسلاو^۳، ۲۰۰۹) همسو است. نتایج این پژوهش نشان داد که هر چه نیادوستی بیشتر باشد، گرایش به رفتارهای پرخطر در بین دانش‌آموزان کمتر خواهد بود. در خانواده‌های منسجم تعاملات بین فردی به صورت مثبت و سالم است و افراد خانواده علاوه بر پذیرش مثبت یکدیگر، از هم حمایت می‌کنند و درعین حال فاصله لازم و حریم شخصی و اجتماعی اعضای خانواده حفظ می‌شود (فیلد و داچوسلاو، ۲۰۰۹). فرزندان این‌گونه خانواده‌ها به تدریج می‌آموزند که چگونه مسائل و مشکلات را با اتکا به پشتوانه شخصی و خانوادگی به صورت منطقی حل کنند. بنابراین در کنار حس موردحمایت قرارگرفتن، حس استقلال، عزت‌نفس و خودکارآمدی برای مقابله مؤثر با مسائل پیش‌آمده را پیدا می‌کنند (استینوس، واتکینز و روستوسکی، ۲۰۱۰). اگر نوجوانان احساس کنند که موردپذیرش و حمایت اعضای خانواده هستند و درعین حال قدرت انتخاب دارند، اشتیاق می‌یابند تا در حل مسائل خانوادگی و اجتماعی مشارکت فعال داشته باشند و از جرئت‌ورزی لازم بهره‌مند شوند و با همین جرئت‌ورزی و اعتمادبه‌نفس می‌توانند درگیر روابط اجتماعی مؤثرتری شوند و به نحو مؤثرتری با گرایش به رفتارهای پرخطر مقابله کنند.

نهاد خانواده از طریق فرایند جامعه‌پذیری، ارزشها و هنجارهای مورد تأیید و شایع جامعه را به فرزندان انتقال می‌دهد و نقش پیونددهنده نسلی را بازی می‌کند که در سطح کلان به بازتولید و تداوم جامعه کمک می‌کند. بنابراین وجود پدر/مادر بزرگ در محفل خانواده و نقش رهبری آنها از جهت پاسداری و حفظ تاریخ خانواده بسیار مهم و خطیر است. لذا

1. Stevens-Watkins
3. Field

2. Rabinowitz
4. Duchoslav

بررسی و درک نقش خانواده به‌ویژه نقش پدر/مادربزرگ خانواده در شکل‌گیری و تداوم نگرشها و ارزشهای نوجوانان بسیار مهم و حیاتی است. محدودیتها به عقیده نگارندگان، مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر خودگزارشی و خودارزیابی بودن رفتارهای پرخطر بود. این احتمال وجود دارد که شرکت‌کنندگان تصویری واقعی از گرایش خود به رفتارهایی مانند رابطه جنسی و مصرف مشروبات الکلی نشان ندهند. البته سعی شد با تأکید بر بی‌نام بودن پرسشنامه‌ها و محرمانه بودن اطلاعات از سوگیری در پاسخگویی جلوگیری شود.

پیشنهادهای پژوهشی

پیشنهاد می‌شود این پژوهش در دیگر نمونه‌ها مانند دانش‌آموزان مقطع ابتدایی و دانشجویان و در مناطق جغرافیایی دیگر نیز انجام شود. نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده متخصصان حوزه‌های تربیتی و سلامت نوجوانان، روانشناسان، مشاوران، مددکاران اجتماعی و برنامه‌ریزان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معلمان در نظام آموزش و پرورش کشور قرار بگیرد.

تشکر و قدرانی:

مقاله حاضر مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد آقای علیرضا مظفر است. همچنین از همکاری صمیمانه تسهیلگران، مدیران، معلمان، اولیاء و دانش‌آموزانی که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند نهایت تشکر و قدردانی را داریم.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان:

همه نویسندگان در نگارش این مقاله مشارکت داشته‌اند.

منابع مالی:

برای انتشار این مقاله از هیچ سازمانی حمایت مالی مستقیم و غیرمستقیم دریافت نشده است.

تعارض منافع:

بنا بر اظهار نویسندگان، در این مقاله تعارض منافع وجود ندارد.

پیروی از اصول اخلاقی در پژوهش:

تمامی اطلاعات با حفظ محرمانگی جمع‌آوری شده است، همچنین در این مقاله کلیه اصول اخلاقی در زمینه سرقت ادبی و تحریف داده‌ها و غیره رعایت شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Adibnia, F., Ahmadi, A., & Mousavi, A. (2016). A review of the reasons for risky behaviors in adolescents. *Social Health and Addiction*, 3, 11-36. (in persian)
- Afsharkohan, J., & Koolivand, S. (2015). Structured Study of the Quality of Life in the Elderly in Iran (2004-13). *Iranian Journal of Ageing*, 10, 192-201. (in persian)
- Attar-Schwartz, S., Tan, J.-P., Buchanan, A., Fouri, E., & Griggs, J. (2009). Grandparenting and adolescent adjustment in two-parent biological, lone-parent, and step-families. *Journal of family psychology*, 23, 67.
- Azarmi, P. (2010). *The relationship between emotional intelligence and metacognitive beliefs with high-risk behaviors in adolescents.*. Kharazmi University of Tehran. (in persian)
- Bluth, K., & Blanton, P. W. (2014). Mindfulness and self-compassion: Exploring pathways to adolescent emotional well-being. *Journal of child and family studies*, 23, 1298-1309.
- Ebrahim F., B. O., & Narges, A. (2021). *Analysis of questionnaire data with the help of spss 25 Mehrgan Qalam Publications*, Tehran. (in persian)
- Esmailzadeh, H., Asadi, M., Miri, N., & Keramatkar, M. (2014). Prevalence of high risk behaviors among high school students of Qazvin in 2012. *Iranian Journal of Epidemiology*, 10, 75-82. (in persian)
- Field, C., & Duchoslav, R. (2009). *Family influence on adolescent treatment outcomes*. Behavioral approaches to chronic disease in adolescence. Springer.
- Garmaroudi, G. R., Makarem, J., Alavi, S., & Abbasi, Z. (2010). *Health related risk behaviors among high school students in Tehran, Iran*. Payesh (Health Monitor), 9, 13-19. (in persian)
- Ghodrathnama, A., Heidarnejad, S., & Davoodi, I. (2013). The relationship between socio-economic status and the rate of physical activity in Shahid Chamran University Students of Ahwaz. *Journal of Sport Management*, 5, 5-20. (in persian)
- Habibi, A., Nikpour, S., Seyedoshohadaei, M., & Haghani, H. (2006). Health promoting behaviors and its related factors in elderly. *Iran journal of nursing*, 19, 35-48. (in persian)
- Hassan, J., Sheykhan, R., Mahmoodzadeh, A., & Nikroo, M. (2014). The role of spiritual well-being and coping strategies in risky behaviors of adolescents. *Thoughts and Behavior in Clinical Psychology*, 9, 17-26. (in persian)

- Hazzard, V. M., Miller, A. L., Bauer, K. W., Mukherjee, B., & Sonnev-
ille, K. R. (2020). Mother-Child and Father-Child Connectedness in Ad-
olescence and Disordered Eating Symptoms in Young Adulthood. *Journal
of Adolescent Health*, 66, 366-371.
- Iran Statistics Center (2013). *Statistical yearbook of the country*. Teh-
ran, Iran Management and Planning Organization. Publications of IRA
Statistical Center., 12-13. (in persian)
- Islami, A., Mahmoudi, A., KHABEIRI, M., & Najafian Razavi, S. M.
(2013). The role of socio-economic status (ses) in the motivation of citi-
zens to participate in public-recreational sports, . *Journal of Research Ap-
plication in sports management*, 2, 89-104. (in persian)
- Johnson, R. A. (1995). *Traditions in a new time: Stories of kinship foster
grandmothers*, Columbia University.
- Kaess, M. et al. (2011). Explaining gender differences in non-fatal sui-
cidal behaviour among adolescents: a population-based study. *BMC Pub-
lic Health*, 11, 1-7.
- Khalid, S., Ahmed, F., & Imdad, M. (2012). Grandparenting and ado-
lescents' personality development. *International Proceedings of Econom-
ics Development and Research*, 48, 143-7.
- Maghsoudnia, S., & Shojaei, H. (2005). *General elderly and senior
medicine*. Tehran: Veterans engineering and medical sciences research in-
stitute. (in persian)
- Modaresifar, M., Abolfathi Momtaz, Y., & Delbari, A. (2020). Valid-
ity and Reliability of the Persian Version of Relationship of Grandchild-
Grandparents. *Iranian Journal of Ageing*, 15, 42-53. (in persian)
- Mohammadkhani, S., & Rezaee Jamaloe, H. (2016). Relationship between
cigarette and hookah smoking with individual, family and social factors in ado-
lescents. *Journal of Sabzevar University of Medical Sciences*, 23, 262-280.
- Monserud, M. A. (2008). Intergenerational relationships and affectual
solidarity between grandparents and young adults. *Journal of Marriage
and Family*, 70, 182-195.
- Murphy, E. (1983). The prognosis of depression in old age. *The British
Journal of Psychiatry*, 142, 111-119.
- Pashos, A. (2010). The evolutionary versus socio-economic view on
grandparenthood: What are the grandparents' underlying motivations?
Behavioral and Brain Sciences, 33, 33.

- Platt, R., Williams, S. R., & Ginsburg, G. S. (2016). Stressful life events and child anxiety: Examining parent and child mediators. *Child Psychiatry & Human Development*, 47, 23-34.
- Ponnas-duran, C. et al. (2021). Adolescent, pregnant, and HIV-infected: risk of adverse pregnancy and perinatal outcomes in young women from southern Mozambique. *Journal of clinical medicine*, 10, 1564.
- Poshtmashhadi, M., Ahmadabadi, Z., Panaghi, L., ZadehMohammadi, A., & Rafiei, H. (2010). *The role of school in tendency to cigarette, alcohol and drug abuse in high school students in Tehran*. (in persian)
- Rabinowitz, J. A., Osigwe, I., Draabick, D. A., & Reynolds, M. D. (2016). Negative emotional reactivity moderates the relations between family cohesion and internalizing and externalizing symptoms in adolescence. *Journal of adolescence*, 53, 116-126.
- Røstad, W. L., & Whitaker, D. J. (2016). The association between reflective functioning and parent-child relationship quality. *Journal of child and family studies*, 25, 2164-2177.
- RoweJw, K. R. (1997). Successful aging. *The Gerontologist*, 37, 433_40.
- Shoaari Nejad, A. (1995). *Farhang Olom Raftari*. Tehran: Amirkabir. (in persian)
- Silverstein, M., & Marengo, A. (2001). How Americans enact the grandparent role across the family life course. *Journal of Family Issues*, 22, 493-522.
- Ssewanyana, D. et al. (2020). Clustering of health risk behaviors among adolescents in Kilifi, Kenya, a rural Sub-Saharan African setting. *PloS one*, 15, e0242186.
- Statistics Center (2017). *General results of Population and Housing*. (in persian)
- Stevens-Watkins, D., & Roštosky, S. (2010). Binge drinking in African American males from adolescence to young adulthood: The protective influence of religiosity, family connectedness, and close friends' substance use. *Substance Use & Misuse*, 45, 1435-1451.
- Tan JP, B. A., Flourie, Attar-Schwartz S, & Griggs, J. (2010). Filling the parenting gap? Grandparent involvement with UK adolescents. *Journal of Family Issues*, 31, 992-1015.

- Wasserman, D., Cheng, Q., & Jiang, G.-X. (2005). *Global suicide rates among young people aged 15-19*. World psychiatry, 4, 114.
- Yazdanpour, F., & Samaram, A. (2011). *Effective factors on life quality of elderly in Khomein*. (in persian)
- ZadehMohammadi, A., & Ahmadabadi, Z. (2008). The co-occurrence of risky behaviors among high school adolescents in Tehran. *Journal of Family Research*, 4, 87-100. (in persian)
- ZadehMohammadi, A., Ahmadabadi, Z., & Heidari, M. (2015). *Compilation and study of psychometric properties of Iranian adolescents' Risk Scale*. Iranian Psychiatry and Clinical Psychology. (in persian)
- Zadehmohammadi, A., Ahmadabadli, Z., & Heidari, M. (2011). *Construction and Assessment of Psychometric Features of the Iranian Adolescents Risk-Taking Scale*. IJPCP, 17, 218-225. (in persian)
- Zarei, A., Bagherzadeh, R., Gharibi, T., & Ravanipour, M. (2020). *Tendency to High-Risk Behaviors in Adolescents and its Related Factors in Bushehr*. ISMJ, 23, 554-568. (in persian)
- Zarghami, H. (2006). *An review of ageing dynamics in IRAN*. Tarbiat Modares University, 3, 73-94. (in persian)
- Zieve, G. G. et al. (2017). Adolescents' perspectives on personalized e-feedback in the context of health risk behavior screening for primary care: qualitative study. *Journal of medical Internet research*, 19, e7474.